

ZAKLJUČEK

Sl. 64: Most na Soči. Raziskana območja grobišča na levem bregu Idrijce. (Kartografska osnova: Franciscejski kataster © Gisportal.gov.si).

Fig. 64: Most na Soči. Excavated areas of the cemetery at the left bank of Idrijca. (FrancKat D48 © Gisportal.gov.si).

PUCARJEV ROB IN REPELC – SKUPNE ZNAČILNOSTI IN RAZLIKE

Legra, stratigrafija in časovni razpon

Obe območji, raziskani v letih 2000–2013, ležita na severnem obrobju prostrane železnodobne nekropole na levem bregu Idrijce, ki je bila pretežno izkopana več kot stoletje prej (sl. 64). Čeprav ju ne ločuje velika razdalja, pa se v marsičem razlikujeta.

Poglavitna razlika med njima je v stratigrafiji in ohranjenosti ostalin. Na severovzhodnem območju, tj. na Pucarjevem robu, je bila stratigrafija preprostejša in grobovi bolje ohranjeni, medtem ko je severozahodno najdišče Repelc kompleksnejše in bolj poškodovano, zato je interpretacija slednjega težavnejša.

Na Pucarjevem robu so bili odkriti zgolj grobovi iz mlajšega halštatskega obdobja, začenši z grobom PR 21 iz stopnje Sv. Lucija Ic/IIa kot najstarejšim, največ jih sodi v časovni stopnji IIa in IIb, najmlajši (grob PR 6)

pa na prehod v latensko dobo, lahko pa bi bil še mlajši. Z izjemo odlomka uhana iz poznolatskega obdobja (LT D1) drugih mlajših najdb na tem območju ni bilo (sl. 19). Prostorska razporeditev pokopov nakazuje horizontalno in vertikalno stratigrafijo, starejši so skoncentrirani v osrednjem in zahodnem delu izkopa, mlajši na vzhodnem (sl. 18). Grobovi so mestoma ležali drug nad drugim, se pravi v dveh nivojih, kot PR 1, 2 in 6, 11 in 20, 14 in 22 ter 31 in 34 (sl. 5; t. 7B; 9D). Podobne primere navaja Marchesetti z izkopavanj leta 1884 na velikem grobišču.⁵⁰³ Ali to pomeni, da je začelo zmanjkovati prostora in so morda zato začeli pokopavati tudi na desnem bregu Idrijce, ali pa si to situacijo lahko razlagamo v smislu družinsko-rodovnih povezav.

Na Repelcu je slika malce drugačna. Tu je nastalo grobišče na območju nekdanjega naselja iz mlajše bronaste dobe (Bd D oz. *Bronzo recente*). Grobovi so v zgornjem delu v veliki meri uničeni, mnogim manjkajo krovne plošče. Tudi tu se pokopi začenjajo v mlajšem halštatskem obdobju, a jih iz stopnje Sv. Lucija IIa ni (sl. 59, 60). Na vzhodnem delu raziskanega območja je bil pred začetkom pokopavanja postavljen kamnit zid v smeri S–J (*pril.* 1/2: kv. 5, 11, SE 87). Na njegovem južnem koncu sta bila vkopana grobova R 31 in R 32 (t. 26D, E), prvi spada med najstarejše pokope na tem območju (Sv. Lucija IIb1), tako kot žarni grob R 52 (t. 34A), ki je bil vkopan ob zahodnem robu okrogle kamnite konstrukcije (SE 87). Ta je bila le nekaj deset centimetrov odmaknjena od zidu proti zahodu (*pril.* 1/2: kv. 4) in je po najdbah v njej (t. 42A) bolj ali manj sočasna z grobom R 52. Morda je bila funkcionalno povezana s sežigališčem oz. žgalnodaritvenim prostorom (SE 102–103) ob severnem robu izkopa 2002 (*pril.* 1/2: kv. 1). To je bilo vzpostavljeno v začetni fazi pokopavanja in se je uporabljalo sočasno z grobiščem. Po skoraj dve stoletji trajajoči prekinitvi sta se uporaba sežigališča in pokopavanje na Repelcu nadaljevala v mlajšem latenskem obdobju (LT D) in v rimski dobi (sl. 59, 60). Mlajše so najdbe delov amfor in nekaj zelenih steklenih jagod (t. 61: 10; 62: 1; 71: 34, 35) iz premešane plasti SE 3, ki sodijo v čas od 3. do 6. stoletja. Jama R 9 z loncema iz sredine ali s konca 7. stoletja (t. 34C) in morda tudi rdeča steklena jagodica (t. 71: 32) pa kažeta, da ta kraj tudi pozneje ni povsem opustel.

Na območju izkopa 2000 so latenskodobni grobovi umeščeni v bližino oz. okoli velikih grobnih jam R 22 in R 19 (sl. 59) iz stopnje Sv. Lucija IIb2/IIc, v katerih so bile med drugim nežgane konjske kosti. Na območju izkopa 2002 sta oba zabeležena poznolatska pokopa (gr. R 35 in R 51 – t. 27C–28A; 33C) ležala v bližini grobov iz zadnje halštatske stopnje (gr. R 47 ter R 49 in R 50). Rimskodobni grobovi so bili prav tako vkopani v vmesne prostore med starejšimi pokopi, v nekaterih primerih pa delno celo vanje (npr. gr. R 3, 4 in 7 na območju grobne jame R 22).

⁵⁰³ Marchesetti 1886, Tav. X: 13.

Z antropološko analizo zaradi majhne količine in velike fragmentarnosti človeških kosti spola največkrat ni bilo mogoče ugotoviti.⁵⁰⁴ Na Pucarjevem robu, kjer so vsi grobovi mladohalštatski, so v njih pokopane osebe antropološko večinoma opredeljene v odraslo dobo, v starostni razred od 20 do 40 let (*adultus*), starejšega od 50 let ni nobenega, v nekaj primerih pa bi morda lahko šlo za otroka ali zelo mlado osebo (PR 20, PR 26 in PR 35). Moški spol je bil prepoznan pri osebah, pokopanih v grobovih PR 6 in PR 14 in PR 23, ženski ali domnevno ženski pa v primeru grobov PR 1, PR 2, PR 13 in PR 16. V slednjem sta bili morda pokopani dve osebi. Ocenjena je bila tudi telesna višina za žensko iz groba PR 2, ki naj bi ob smrti merila nekaj manj kot 150 cm.

Starostna struktura pokopanih na Repelcu je bila podobna; največ jih je v skupini odraslih oseb in med njimi ni nobenega starostnika. Nekaj je otroških – dva iz mladohalštatskega obdobja (R 10 in R 16) in en iz rimskega časa (R 30), domnevno trije pa naj bi bili pokopani skupaj z odraslo osebo (R 22, R 23 in R 25). Spola z antropološko analizo ni bilo mogoče ugotoviti skoraj za nobeno osebo, domnevno ženski naj bi bili pokopani v grobovih R 12A in R 25, domnevno moški, star med 20 in 30 let, visok okoli 167 cm, pa v edinem skeletnem grobu na Repelcu (R 43), ki sodi v rimsko dobo.

V svetolucijski halštatski skupini je tudi z arheološko analizo pridatkov težko ugotavljati spolno pripadnost, ker v starejši železni dobi ni bila navada preminulim pridajati orožja, ki je najbolj prepoznaven znak moških. Orožje se v grobovih pojavi šele ob koncu halštatske dobe in v latenski dobi, ko je za idrijsko skupino značilno tudi pridajanje orodja, predvsem poljedelskega. Ženske pa lahko prepoznamo po nakitu, zlasti ogrlicah in uhanih.

Če si ogledamo grobove z vidika pridatkov, bi na Pucarjevem robu lahko po uhanih in steklenih jagodah označili grobove PR 8, 11, 18, 29, 34, 35 (t. 6B; 7B; 9B; 12A; 13D; 14B) za ženske oz. dekleške, če pripisemo ženski noši še obeske in gumbke, lahko mednje uvrstimo še grobove PR 1, 10, 14 (t. 1–2A; 7A; 8A) in PR 21 z dvo-zankasto fibulo (t. 10A), ki je značilna za žensko nošo ob koncu starejšega halštatskega obdobja, ko moški še niso nosili fibul. Neskladje z antropološko opredeljenim spolom je opazno pri grobu PR 14. Ne glede na to lahko skupaj naštejemo trinajst ženskih grobov, kar je dobra tretjina vseh pokopov na Pucarjevem robu. Moškega je po orožju možno zanesljivo prepoznati v grobu PR 6 (t. 5B), po kostnih ostankih pa tudi v grobu PR 23 (t. 10C). Dvojni pokop bi morda lahko videli v grobu PR 1, kjer bi moškemu lahko pripisali pasni okov in nož s koščnim ročajem, čeprav je zelo podoben nož znan s Kovka nad Hrastnikom v Zasavju v ženskem grobu.⁵⁰⁵ Otroški grobovi so opredeljeni samo na podlagi analize kostnih

⁵⁰⁴ Gl. razpravo Petre Leben-Seljak v tej publikaciji.

⁵⁰⁵ Prim. Božič, Gaspari, Pirkmajer 2020, 514 s, t. 6: 10; 7: 10.

ostankov, pri čemer je zanimiva lega groba PR 20, vkopana nad grobom PR 11 odrasle osebe (*t. 9D*), domnevno otrok v grobu PR 26 pa je bil pokopan tik zraven groba od 20 do 40 let stare osebe PR 27 (*pril. 1 in sl. 59*), kar bi kazalo na tesnejše družinske vezi med njimi.

Tudi na Repelcu je po pridatkih mogoče v mlajšem halštatskem obdobju opredeliti večinoma le ženske pokope (gr. R 10, 16, 19, 31, 33, 34, 41, 49?, 50 – *t. 18B–19A; 21B, 22C; 26D; 27A; 27B; 30B; 33A; 33B*). Grob R 10 je antropološko sicer opredeljen kot otroški, vendar je po premeru pridanih zapestnic skoraj zagotovo ženski oz. dekliški. Moška sodobnika bi morda lahko prepoznali po pasnih okovih v grobovih R 38 in 47 (*t. 29A; 32B*). Nasprotno pa so v latenskem obdobju bolj izraziti moški pokopi z orožjem, kot so R 18, 25, 35, 51 (*t. 22B; 24C–25; 27C–28A; 33C*) in verjetno dvojni grob R 14 z ženskim nakitom in orodjem (*t. 20–21A*). V grobovih iz rimske dobe je bilo največ žebličkov (gr. R 2, 3, 4, 7, 8, 17, 30 – *t. 16B; 17A; 17B; 17D; 18A; 22A; 26C*), ki jih lahko pripišemo obuvalom, podobno kot železen žebliček z okrašeno kapico iz premešane plasti SE 3 (*t. 58: 11*), kakršni se pojavljajo na obuvalih rimskih pomožnih vojakov.⁵⁰⁶ Ker je tudi oseba v skeletnem grobu R 43 z oljenko in novcem (*t. 31A*) antropološko opredeljena kot moški, bi lahko sklepali, da so bili v rimskem času tu pokopani pretežno moški.

V grobovih PR 12, PR 30, PR 33 in R 6, R 28, R 37, R 39 in R 40 je bila pridana samo keramika, pravzaprav le črepinje, ki so verjetno ostanek pogrebne obredja, le v grobu R 36 so bili odlomki lonca ohranjeni do te mere, da so dopuščali risarsko rekonstrukcijo (*t. 28B*). Po rezultatih antropološke analize, kjer je bila mogoča opredelitev starosti, je šlo za odrasle osebe.

Nekaj grobov pa sploh ni imelo pridatkov (PR 3, PR 17, PR 22 in R 26 – *t. 4B; 9A; 10B; 26A*) in tudi v teh so bile po izsledkih antropološke analize pokopane odrasle osebe. Na drugi strani izstopajo grobovi z bogatejšimi ali neobičajnimi pridatki, med katere sodijo importi. Na Pucarjevem robu so taki žarni grobovi PR 1, PR 2 in PR 29, prvi z atiškim sovjim skifosom in fibulama tipa Fraore ter nožem s koščeno oblogo in zoomorfnim zaključkom (*sl. 15; t. 1–3A*), drugi z dolenjsko različico certoške fibule XIII. vrste ter s posodo z bronastim ročajem in lončeno posodo situlaste oblike (*t. 3B–4A*), tretji pa s številnimi modrimi steklenimi jagodicami in bronastimi gumbki, ki so bili verjetno našiti na oblačilo (*t. 12A*). Gre pa za pokope ženskih oseb, morda tudi skupaj z moškimi (domnevno v grobu PR 1).

Na Repelcu so imeli bogatejše pridatke grobovi iz mlajšega halštatskega obdobja, in sicer grob R 10 s feničansko-punškima steklenima jagodama (*sl. 53; t. 18B–19A*), grob R 19 s steklenimi jagodami in posodico iz polihromnega stekla (*sl. 55; t. 22C–23A*), v katerem so bile pridane še konjske kosti, enako kot v grobu R 22, h kateremu so spadali še križni gumbi za jermenje (*t. 23C*).

Med grobovi iz latenske dobe izstopata R 14 s pletenim nakitom, srebrnim spiralno oblikovanim prstanom in orodjem (*t. 20–21A*) ter grob R 25 z železno mahairo (*t. 24C–25*).⁵⁰⁷ Iz rimskega časa sta posebna žgan grob R 3 z bronastim figuralno okrašenim ročajem patere (*t. 17A*) ter skeletni grob s pridatkom bronaste asa Lucija Vera in oljenko s pečatom *Sexti* (*t. 31A*).

IMPORTI IN POVEZAVE

Iz starejše železne dobe predstavlja edinstveno najdbo v Posočju in širše v jugovzhodnih Alpah sovji skifos (*glaux*) iz groba PR 1 (*sl. 17; t. 3A: 13*), ki je import iz atiških delavnic in dokazuje trgovsko menjavo z Grčijo (Atenami) oz. emporiji ob delti reke Pad. Najdbo lahko povezujemo z grško kolonizacijo ob Sredozemskem in Jadranskem morju ter njenimi kolonijami v južni Italiji (*Magna Graecia*), ki so imele posredniško vlogo pri širjenju grških izdelkov in omike tudi v jugovzhodnoalpski prostor, predvsem po morskih poteh.⁵⁰⁸ Sovji skifosi s horizontalnim in vertikalnim ročajem (*glaux*), ki so jih izdelovali v Atenah, so znani iz celotnega mediteranskega bazena, od Gruzije, južne Ukrajine in Rusije do Izraela, Turčije, Cipra, Rodosa, Grčije, Makedonije, Bolgarije, severne Afrike, Španije, južne Francije, Korzike, Sardinije in Sicilije ter južne in srednje Italije (*sl. 65*). Oblikovno podobne posode so v 4. stol. pr. n. št. in tudi pozneje izdelovali v Etruriji in Apuliji.⁵⁰⁹ Najbližje primerjave za primerek s Pucarjevega roba na Mostu na Soči so znane z območja spodnje Padske nižine.⁵¹⁰ Malo drugačen atiški skifos, ki spada v vrsto Saint Valentin, je bil najden na Mostu na Soči v halštatski hiši 5,⁵¹¹ na Koritnici v Baški grapi pa je bil odkrit v grobu 2 odlomek skifosa nedoločljive vrste.⁵¹² Z Mosta na Soči so znane še druge grške oblike posod, kot so jonski kiliksi (*kylikes*).⁵¹³

⁵⁰⁷ Gaspari, Mlinar 2005.

⁵⁰⁸ Svoljšak 1989, 398; prim. Dular, Tecco Hvala 2018, 112, Sl. 74b.

⁵⁰⁹ Gl. Johnson 1955, 122–124.

⁵¹⁰ Padova (Bonomi 2005, 76–77, Fig. 79), Oppeano (Gamba 1986, coll. 642–664), Spina (Alfieri 1979, 58, Fig. 133).

⁵¹¹ Svoljšak 1989, 398; Dular 1998, 115; Svoljšak, Dular 2016, T. 25A: 1; Dular, Tecco Hvala 2018, 111; Grahek 2018a, 286.

⁵¹² Kos 1973, 850, T. 1: 7.

⁵¹³ Jonski *kylix* iz groba Sz 1008 je iz 6. stol. pr. n. št. (Vitri 1980, 276; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 104A: 13), drugi jonski *kylix* iz groba M 2850 je verjetno s konca 7. stol. pr. n. št. (Vitri 1980, 276). Izdelek jonskih delavnic je bila morda tudi izgubljen *oinochos* iz groba M 1026, ki jo je Marchesetti pripisal apulskim delavnicam (Marchesetti 1896, 23), Collona pa jo je na osnovi ohranjene risbe opredelil kot jonski izdelek (Vitri 1980, op. 32). Iz grobov na Mostu na Soči je še nekaj drugih odlomkov *kylikes* ali njihovih posnetkov (Dular, Tecco Hvala 2018, 112–113).

⁵⁰⁶ Prim. Gaspari 2008, 42.

Sl. 65: Najdišča atiških sovjih skyfosov (*glaux*) s horizontalnim in vertikalnim ročajem:
 Fig. 65: Findspots of Attic owl *skyphoi* (*glaukes*) with one horizontal and one vertical handle:

Alacia (Ampurias 31–32, 1969/70, 165, Fig. 9),
 Aleria (Jahasse 1969/68, Pl. 77, No. 1656),
 Ampurias (Trias de Arribas 1967/78, Pl. 85: 2),
 Atene/Athens-Agora (Beazley 1963, 984.3),
 Atene/Athens-Akropola (Lamberton, Rotoff 1985, Fig. 24),
 Atene/Athens-Ceramicus (Hoepfner 1976, 200, Fig. G.212),
 Beziers (Arcelin et al. 1994, 242, Fig. 10),
 Bologna (Ferri 1979, 282),
 Bourges - Saint Martin des Champs (Gran-Aymerich et al. 1993, 215–227),
 Camerano (Baldelli et al. 1982),
 Camiros (British National Museum London),
 Canino/Vulci (Johnson 1955, Pl. 36),
 Casale Pian Roseto (Torelli 1970, Pl. 10A),
 Castellazzo di Poggioreale (Falsone et al. 1980/81, 2.2, Pl. 254: 4),
 Certosa (Zannoni 1876, Tav. 50, 79: 4),
 Colfiorito di Foligno (Bonomi Ponzi 1997, 91, Fig. 30),
 Cortona (Zamarchi Grassi 1992, 94, No. 81),
 Curium/Kourion (British National Museum, London),
 Cyrenaica (Musée National de Céramique, Sèvres; Sèvres 4166, 20, CVA 1 (13), Pl. 21: 12),
 Demir Kapija (Popović 1994, kat. št. 39),
 Elizavetovskaya (Brashinsky 1976, 98–111),
 Eretria (Gex 1993, Pl. 95: S420),

Gazzo Veronese (Salzani 2002, 183, Tav. XV),
 Halieis (Archaiologikon Deltion 31/1 1976, Pl. 79: 166),
 Jeriho/Jericho (Barakat, Ball 1986, Vol. 1, 251),
 Karnobat (Georgieva 2005, 168–172),
 Korint/Corinth (Blegen et al. 1964, Pl. 55, Gr. 346),
 Lavello (Giorgi et al. 1988, T. 114, 115),
 Misano Adriatico (von Eles Masi 1981, 341, Fig. 214, 342, Pl. 183),
Most na Soči–Pucarjev rob (tu, *sl.* 17; *t.* 3A: 13.),
 Napoli (Johnson 1955, Pl. 36, Fig. 22),
 Neapolis (Bernardini et al. 1998, 307–369),
 Nola (Valotaire 1923, 43–89),
 Oppeano (Gamba 1986, Coll. 642–664),
 Ordžonikidze (Bunjatjan 1995, 87, Fig. 64),
 Oria (Pagliara 1979, Tav. 27),
 Orvieto (Becatti 1940, Tav. 12: 1),
 Padova (Bonomi 2005, 76–77, Fig. 79),
 Pianello di Castelbellino (Baldelli et al. 1982),
 Pichvnari (Vickers, Kakhidze 2000, 13,14),
 Populonia (Cristofani Martelli 1975, 213–214, Tav. 32: 17),
 Xantos (Metzgar 1972, Pl. 78.348),
 Sardis (Schaeffer et al. 1997, Pl. 43: 130),
 Saturnia (Donati 1989, 99, Fig. 36: 16),
 Selinunt (Giudice, Tusa, Tusa 1992),
 Spina (Alfieri 1979, 58, Fig. 133)

Stiki z visoko razvitimi mediteranskimi kultura-
mi odsevajo prav tako v posodicah iz polihromnega
stekla, med katere spadata odlomka stekleničk iz groba
R 19 (sl. 55; t. 23A: 8) in plasti SE 3 na Repelcu (t. 70:
1), ki sta domnevno vzhodnomediteranskega izvora
in se pridružujeta še drugim najdbam večbarvnih in
enobarvnih narebrenih steklenih skodelic z velikega
grobišča na Mostu na Soči.⁵¹⁴ Njihova provenienca še ni
v celoti razjasnjena, uvoz iz vzhodnega Sredozemlja pa
ni izključen.⁵¹⁵ V sklop mediteranskih importov sodita
še stekleni jagodi iz groba R 10 (sl. 53; t. 19A: 8, 9), ki sta
verjetno proizvoda punskih delavnic, a ne edina znana
primera v Posočju.⁵¹⁶

S sredozemskim prostorom bi morda lahko pove-
zovali tudi najdbo stebila trte (verjetno divja trta – *vitis
sylvestris*) iz groba PR 25,⁵¹⁷ ki bi lahko bila najstarejša
znanilka vinogradništva v jugovzhodnoalpskem pro-
storu poleg grozdnih pešk iz Štanjela, odkritih v drugi
ruševinski plasti mlajšeželeznodobne hiše.⁵¹⁸ Peške
jagod gojene vinske trte (*vitis vinifera*), ki so bile na
primer odkrite v železnodobnih in rimskih naselbinskih
plasteh v bližini Ogleja, so po strukturi podobne peškam
grozdnih jagod divje trte (*vitis sylvestris*). Po izsledkih
raziskav se je kultivacija vinske trte v severni Italiji začela
prav v železni dobi.⁵¹⁹ Na Mostu na Soči so bili odkriti
še drugi gojeni sredozemski plodovi, ki spadajo med
najstarejše na območju jugovzhodnih Alp, to sta najdbi
fige in oreha iz železnodobne hiše.⁵²⁰

Povezave s severnoitalskim in etruščanskim
prostorom kažeta ingot vrste *ramo secco* (sl. 51; t. 49:
19)⁵²¹ in približno poldrugo stoletje mlajši odlomek
helenističnega etruščanskega cedila (sl. 50; t. 48: 24)
iz plasti SE 3 na Repelcu. Južnoalpsko provenienco z
območja Ticina bi morda lahko pripisali redkim pri-
merkom kačastih fibul vrste Fraore – Parma, ki so bile
med prdatki v grobovih s Pucarjevega roba (PR 1) in
Repelca (R 38) (t. 1: 1, 2; 29A: 1).⁵²² Odlomek fibule v
grobu R 31 (t. 26D: 1) bi lahko pripadal vrsti Castellin
Fisterre z območja Poadižja.⁵²³ Kot verjeten import

⁵¹⁴ Marchesetti 1893, Tav. VIII: 1, 2; IX: 1,2; Teržan, Lo
Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 104: 12; 260: 11; 264: 7.

⁵¹⁵ Prim. Dular, Tecco Hvala 2018, 119–122.

⁵¹⁶ Punska importa sta verjetno tudi steklen amulet z
bradato moško glavo z Mosta na Soči (Marchesetti 1893, T.
XXIX: 4, 8, 9; Dular, Tecco Hvala 2018, 122–123, sl. 79a) in
njemu podobna najdba iz Kobarida, ki jo hrani Mestni muzej
v Trstu (neobjavljeno, podatek Marzia Vidulli).

⁵¹⁷ Gl. Culiberg v tej publikaciji.

⁵¹⁸ Fabec, Vinazza 2014, 597, sl. 39.9 (rezultat radiokar-
bonskega datiranja peške vinske trte je 2150+/-30 BP).

⁵¹⁹ Maselli Scotti, Rottoli 2007, 801–802.

⁵²⁰ Prim. Dular, Tecco Hvala 2018, 111.

⁵²¹ Mlinar 2014, 611–614. Ingot te vrste je bil najden tudi
na desnem bregu Idrijce (prim. Dular, Tecco Hvala 2018,
114–116; Laharnar 2018a, 222).

⁵²² Prim. Tecco Hvala 2014b, 156–158.

⁵²³ Nascimbene 2009, 110–115, Fig. 23: n. 39; Fig. 24.

iz južnoalpskega prostora vidimo tudi bronaste fibule
zgodnjelatenske sheme iz plasti SE 3 (t. 43: 3, 4) in jame
R 22A (t. 35E: 1) na Repelcu, ki sicer niso edini primerki,
znani iz Posočja.⁵²⁴

Za jantarne jagode in njihove odlomke ter po-
lizdelke iz plasti SE 3 na Repelcu (t. 71: 41–56) lahko
domnevamo, da izvirajo iz baltskih dežel, čeprav niso
bili kemijsko analizirani. Jantarni predmeti so na Mostu
na Soči in tudi sicer v Posočju redkost, kar gre verjet-
no pripisati običaju sežiganja pokojnikov v njihovih
opravah.⁵²⁵

Kar nekaj predmetov kaže na povezave z najdišči v
jugovzhodnih Alpah, zlasti z Dolenjsko. Zagotovo so od
tam prišli križni razdelilni gumbi v grobu R 22 (t. 23C:
1–9), ki so spadali h konjski opremi. V tem in v grobu
R 19 so bile poleg sežganih človeških tudi nežgane konjske
kosti spodnjih okončin,⁵²⁶ kar je posebnost v svetolucij-
skem grobnem ritualu. S starejših izkopavanj velikega
grobišča na Mostu na Soči so izpričani samostojni po-
kopi celih konjskih kadavrov s pridano konjsko opremo,
brez ostankov človeških kosti.⁵²⁷ Podobna je situacija v
estenskem prostoru, npr. iz Altina, kjer gre pretežno za
ritualne pokope žrtvovanih konj, kar je bilo v navadi na
celotnem venetskem območju v 6. in 5. stol. pr. n. št.⁵²⁸
Nasprotno pa so pokopi konjev skupaj s človekom v istem
grobu značilni za dolensko halštatsko skupino.⁵²⁹ Skupne
značilnosti z dolenskim kulturnim prostorom izkazujejo
tudi nekateri prdatki iz groba R 38, to so odlomek zapest-
nice z zavitim koncem, okrašenim s pasovi prečnih vrezov,
in pravokotni pasni okovi (t. 29A: 4, 12), podoben pasni
okov je bil tudi v žari groba PR 1 (t. 1: 9). Stike z Dolenjsko
prav tako odsevajo steklena jagoda v obliki ovnove glavice
(t. 71: 36), pa fibuli z naprej gledajočo živalsko glavico (t.
42B: 1) in vrste Valična vas (t. 43: 9) ter odlomki železnih
fibul (t. 44: 10–13) iz plasti SE 3 in sežigališča na Repelcu.
Zanimiv je par certoških fibul XIII. vrste iz groba PR 2,
ena pripada dolenski različici (t. 3B: 2), druga pa sveto-
lucijski (t. 3B: 1).⁵³⁰ Tudi v poznohalštatski oborožitvi
so prepoznavne skupne prvine, predvsem v uhati sekiri,
morda tudi v sekirah z enostranskimi plavutmi, ki so
zastopane v plasti SE 3 na Repelcu (t. 50: 4–6), pa tudi v
nožu s koščnim držajem (t. 2: 10) iz žarnega groba PR 1.

V latenski oborožitvi nastopajo komponente, kot
sta meč in ščit, značilne za keltski srednjeevropski svet, ki
so bile razširjene tudi v jugovzhodnih Alpah. Izstopa pa
meč z odklonjenim ročajem, tako imenovana mahaira,
iz poznolatskega groba R 25 (t. 25: 3), kakršnega so od

⁵²⁴ Prim. Guštin 1991, T. 27: 5, 33: 9.

⁵²⁵ Dular, Tecco Hvala 2018, 110.

⁵²⁶ Prim. Toškan v tej publikaciji.

⁵²⁷ Prim. Dular, Tecco Hvala 2018, 129–130.

⁵²⁸ Prim. Gambacurta, Tirelli 1997, 71–72; prim. tudi
ritualni zakop konjev z najdišča Bizjakova hiša v Kobaridu
(Mlinar, Gerbec 2011).

⁵²⁹ Prim. Dular 2007, sl. 1.

⁵³⁰ Prim. Teržan 1976, 340.

4. stol. pr. n. št. uporabljala plemena severnojadranskega zaledja. Povezave s severovzhodnim Jadranom nakazuje tudi fibuli vrste Kastav iz plasti SE 3 (t. 44: 4, 3). Posebnost noše nekeltskih prebivalcev zahodnega dela današnje Slovenije in severovzhodne Italije v poznem latenskem obdobju so pletene ovratnice z vozli (t. 20: 4; 37: 4, 5, 6; 47: 9–20). Tudi v grobu R 14 pridani srebrni spiralno oblikovan prstan (t. 20: 2) ima primerjave na območju kulture Ornavasso.

Značilne italiske izdelke lahko na Repelcu prepoznamo v fibulah vrst Almgren 65 (sl. 49; t. 36B: 12), Almgren 236a (t. 36B: 13), Alesia (t. 45: 1–3), v delu vojaškega pasu (*cingulum*) (t. 37: 12) in železnem žebličku z obuvala (t. 58: 11) ter keramičnem kuhinjskem posodju (t. 40: 16, 17), krožnikih iz keramike s črnim premazom oblik Lamboglia 5/7 ali Morel 2284 (t. 61: 1–3), dvoročajnih in enoročajnih vrčih (t. 40: 11; 42B: 6; 62: 2, 3; 63: 9, 11, 12; 64: 2–6) ter amfori vrste Forlimpopoli (t. 61: 11).

Vzhodnosredozemski izvor imajo majhne amfore vrste MRA 3 ali LRA 3, katerim lahko pripišemo odlomek iz plasti SE 3 (t. 61: 10), pa tudi odlomek amfore LRA 1 iz zadnje rimskodobne faze na Repelcu (sl. 58; t. 62: 1).⁵³¹

Keramična lonca iz zgodnesrednjeveške faze na Repelcu, najdena v jami R 9 (t. 34C), s primerjavami v vzhodnih pokrajinah, pa sta prva znanilca slovsanske naselitve v teh krajih.⁵³²

Vse te najdbe so jasen pokazatelj, da je imel Most na Soči s svojo lego na sotočju treh rek – Soče, Idrijce in Bače – v preteklosti pomembno mesto v mreži povezav z drugimi kulturnimi regijami. Pot proti severu do Kobarida je glede na doslej znana arheološka najdišča v Tolminu, Zatoლminu, Doljah, na Volarjih in pri vasi Krn potekala po levem, osončenem bregu Soče. V kobariški kotlini se je razcepila v dva kraka, severni je vodil naprej proti Bovcu in čez prelaz Predel na trbiško območje ter še dlje na Koroško, zahodni pa proti Beneški Sloveniji in Furlaniji. Iz Kobarida se je pot proti severu nadaljevala ob zahodnih pobočjih Gradiča in Tonovcovega grada in tako zaobšla ozko, neugodno soško ožino, reki se je zopet približala šele pri Trnovem. Med Srpenico in Bovcem je potekala bolj ali manj po današnji trasi, težje je rekonstruirati njen nadaljnji potek mimo Kluž in Loga pod Mangartom do sedla na Predelu.⁵³³

Pot proti severovzhodu na bohinjsko stran je bila še pred stoletjem in pol speljana drugače kot je danes. V preteklosti je tekla ob širšem spodnjem delu doline Bače do Koritnice, kjer je zavila v ozko rečno dolino Koritnice, nato pa se povzpela do Ruta in naprej čez prelaza Suha

in Vrh Bače na bohinjsko stran.⁵³⁴ Drugi krak te poti je pri Koritnici prečil reko Bačo in se nadaljeval mimo Bukovega na Cerkljansko. Stara prazgodovinska povezava med Koritnico in Petrovim Brdom ter prek Soriške planine naprej do železovih rudišč v Bohinjskem kotu za zdaj še ni podprta z materialnimi dokazi.⁵³⁵ Da je ta komunikacija obstajala, vsaj kar zadeva odsek med Petrovim Brdom in zgornjo Selško dolino, nakazuje novoodkrita železarska najdišča na Štalci nad Železniki, ki se vključuje v orbito svetolucijskega kulturnega kroga.⁵³⁶

Pomembna pot proti vzhodu je vodila po dolini Idrijce, a le do Slapa ob Idrijci, kjer se je vzpela na Šentviško planoto in se od tam znova spustila v dolino šele v bližini Reke pri Cerknem. Na tak potek poti kaže tudi dejstvo, da v težko prehodni tesni med Dolenjo Trebušo in Reko pri Cerknem doslej še ni bilo odkrito nobeno arheološko najdišče.⁵³⁷

Komunikacija proti jugu na Goriško in naprej k Jadranskemu morju je v pozni prazgodovini in rimskem času potekala drugače od današnje, ki vodi ob reki Soči. Povezava med utrjeno naselbino na Sv. Katarini nad Novo Gorico in naselbino na Mostu na Soči je šla po zahodnem robu Banjške planote mimo najdišč Grgar, Bate, Zabrdo, Kal nad Kanalom, Levpa, Kanalski Vrh in Kanalski Lom.⁵³⁸ V tej povezavi je mogoče razumeti tudi prazgodovinske naselbinske ostaline na Repelcu, kjer je verjetno bila speljana premostitev na desni breg Idrijce na Mostu na Soči.

POMEN ARHEOLOŠKIH ODKRITIJ V LETIH 2000–2013 NA MOSTU NA SOČI

Odkritje prazgodovinskih naselbinskih ostankov na Repelcu pomeni novost, kajti doslej je bil naselbinski areal ugotovljen zgolj na desnem bregu Idrijce, na levem bregu pa le grobišče.⁵³⁹

Nič manj zanimivo ni odkritje žganinske jame (sl. 40–42) in kamnitega zidu (SE 87 – pril. 1/2; sl. 43, 44) ob robu grobiščnega prostora na prvi terasi pred iztokom reke Idrijce v Sočo. Najdbe iz žganinske jame (t. 36B–41) kažejo, da je bila v uporabi sočasno z grobiščem, a ne le kot sežigališče umrlih, temveč jo lahko interpretiramo tudi kot neke vrste žgalnodarivno mesto.⁵⁴⁰ Z oprav-

⁵³⁴ Železnodobno Posočje je z Bohinjem tvorilo enovit kulturni prostor. Izkoriščanje železove rude v okolici Bohinjskega jezera je železnodobnim prebivalcem Posočja omogočalo razcvet (prim. Gabrovec 1974, 287–318).

⁵³⁵ Mlinar 2002a, 11.

⁵³⁶ Bogataj et al. 2016, 75–96; Grahek 2018b, 270; Mlinar 2018, 58.

⁵³⁷ Prim. Mlinar 2002a, 12.

⁵³⁸ Mlinar, Žbona Trkman 2008, 9–22 z zbrano literaturo; Gerbec 2018, 62–75.

⁵³⁹ Prim. Svolfšak 1988–1989.

⁵⁴⁰ Gl. tu poglavje Sežigališče (*ustrinum*) in/ali žgalnodarivno mesto.

⁵³¹ Prim. Mlinar, Perko, Žbona Trkman 2015, 120.

⁵³² Mlinar 2002a, 22, sl. 13; Knific 2004, 19–20; prim. Pleterski 2008, 33.

⁵³³ Prim. Svolfšak 1988–1989, 367–386; Klavara 2003, 29–30; Mlinar 2009–2010, 147; Dular, Tecco Hvala 2018, 9.

ljanjem obredov znotraj grobiščnega "svetega" prostora je morda povezana tudi okrogla kamnita konstrukcija iz poševno zloženih lapornatih plošč (SE 88 – sl. 45, 46) z delno prežgano vrhno ilovnato plastjo na južnem delu in apnenčasto ploščo, ki je na severu molela iz oboda. Lega znotraj grobišča, pravilna oblikovanost in usmerjenost strukture in najdbe nežganih kosti drobnice⁵⁴¹ nakazujejo, da so na tem prostoru nemara potekale daritve oz. žrtvovanja v čast prednikom.

Grobovi na Repelcu in na ledini Pucarjev rob na skalnatem robu nad reko Idrijco se začenjajo v mlajšem halštatskem obdobju, v stopnjah Sv. Lucija IIa in IIb, ko je po dosedanjih izsledkih svetolucijska skupnost doživljala največji razcvet.⁵⁴² Pokopi na Pucarjevem robu so prenehali s koncem halštatskega obdobja, na Repelcu pa se nadaljujejo tudi v mlajših obdobjih in ponujajo vpogled v spremembo grobnega rituala na prehodu iz starejše v mlajšo železno dobo. Medtem ko so za stopnji Sv. Lucija IIa in IIb značilne večje grobne jame, v katerih je bila žganina s sežganimi kostnimi ostanki zbrana na dnu ali pa shranjena v žare, se v stopnji Sv. Lucija IIc pojavi tendenca k manjšim grobnim jamam (prim. sl. 10 in 18 ter sl. 33 in 59), npr. grobovih PR 6,⁵⁴³ 32, 33 in 35. Drug fenomen, ki ga lahko opazimo v tem času, je skromna količina človeških ostankov, ki so bili močno prežgani in razpršeni po celotni jami, npr. v grobovih PR 6, PR 31, R 49, R 50 in R 51 pa tudi jamah R 22A, R 29, R 27 in R 15, ki bi jih prav tako lahko glede na nekatere okoliščine interpretirali kot grobove, čeprav v njih ni bilo človeških kostnih ostankov. Jami R 22A in R 29 sta bili namreč pokriti s kamnito ploščo, kar je značilnost posoških halštatskih grobov, v prvi je bila fibula zgodnjelatenske sheme (t. 35E), v drugi pa odlomek peresovine fibule srednjelatenske sheme (t. 36A), medtem ko je bila v jamah R 15 in R 27 žganina brez človeških kosti neizrazita in razpršena. Podobna primera v Posočju sta bila zabeležena na grobišču Čadrg – Laze, kjer v jami 1 iz časa LT C1–C2 ni bilo ostankov sežganih kosti, v zgodnjelatenskem grobu v Srpenici pa le nekaj drobcev.⁵⁴⁴ Tem spremembam v načinu pokopa na prehodu iz halštatske v latensko dobo do teh odkritij nismo posvečali večje pozornosti. Ritual pokopa je verjetno potekal tako, da so v grobno jamo raztresli le nekaj drobcev sežganih kosti pokojnega, pomešanih z ogljem z grmade in izkopano zemljo, ali pa tudi tega ne, kot kažejo npr. jame R 15, R 22A, R 27, R 29 in jama 1 s Čadrga. Morda pa so sežgane ostanke preminulih in njihove osebne predmete preprosto raztresli po površju⁵⁴⁵ ali stresli v reko (Idrijco), k čemur napeljujejo razpršene

poznolatske najdbe, odkrite izven grobov, o katerih poročata tudi Marchesetti in Szombathy.⁵⁴⁶ Podobna situacija s primerljivim grobnim ritualom in razpršenimi latenskimi najdbami je znana denimo na karnijskem grobišču Misincinis pri Paularu.⁵⁴⁷ Spremembe v načinu pokopa so opazne tudi v pridajanju orožja v grobove, kar prej v svetolucijski kulturni skupini ni bila navada,⁵⁴⁸ na splošno pa se časovno ujema s premiki keltskih plemen.

Za razumevanje prehoda iz halštatske v latensko dobo v Posočju je najdišče Repelc eno ključnih, čeprav je bilo poškodovano že ob koncu rimske dobe ali kmalu po njej. Zgodnji vplivi latenske kulture so vidni v fibulah zgodnjelatenske sheme,⁵⁴⁹ najdenih v jami R 22A (t. 35E: 1) in v plasti SE 3 (t. 43: 3, 4), odsevajo tudi v prvinah zgodnjih različic posoških živalskih fibul (t. 43: 5), katerih najmlajše izpeljanke so se obdržale še v poznem latenskem obdobju.⁵⁵⁰ Iz zadnje halštatske faze pa se v srednjelatensko obdobje nadaljuje uporaba najmlajših certoških fibul različic VIIe,⁵⁵¹ kakršna je bila v grobu R 45 skupaj s keramiko z metličastim okrasom (t. 31C: 1), in različice Xg, ki je zastopana v grobu R 23 (t. 24B: 1, 2), v žganinski jami (t. 36B: 7) in v plasti SE 3 (t. 42B: 18, 19; 43: 1).⁵⁵² Drugačno sliko kažeta ritualni zakop konja v stopnji LT B2 na najdišču Bizjakova hiša v Kobaridu in bojevniški grob iz Srpenice, kjer v pretežnem delu najdb odseva keltska kultura.⁵⁵³

Da prebivalci Posočja v tem času še niso množično sprejeli v keltski maniri oblikovanih fibul in drugih nakitnih predmetov, nakazuje skromnost tovrstnih najdb. Na Repelcu bi v čas LT C2 (Sv. Lucija IIIb) lahko datirali fibulo vrste Valična vas (t. 43: 9) in nekatere kose orožja in vojaške opreme (t. 53: 2; 55: 8). Na drugih posoških najdiščih so najdbe iz srednjelatenskega obdobja prav tako redke, na Tonovcovem gradu je znana keltska obročasta pasna spona z jezičkom in gumbom na poševnem vratu iz časa LT C2, poleg tega orožje iz omenjene jame 1 s Čadrga – Laze in najdbe keltskih železnih fibul z bližnje Šentviške planote.⁵⁵⁴ Lokalnih elementov ali imitacij iz tega časa za zdaj še ne prepoznamo. Na podlagi arheo-

⁵⁴⁶ Prim. Mlinar 2009, 222.

⁵⁴⁷ Vitri 2001, 30–31; Donat, Righi, Vitri 2007, 96.

⁵⁴⁸ Teržan, Trampuž 1973, 434.

⁵⁴⁹ Tudi na Dolenjskem se zgodnjelatenski elementi pojavljajo v okviru halštatskih grobov in grobišč (prim. npr. Teržan 1976, 388; Tecco Hvala 2012, 359).

⁵⁵⁰ Prim. Guštin 1991, 36.

⁵⁵¹ Glede na zanesljive arheološke kontekste jim lahko sledimo do stopnje LT B2/C (Novšak, Bekljanov Zidanšek, Vojaković 2017, 17, T. 1: 9); prim. še Teržan 1976, 325; Marič 2016, 108, Fig. 3: 2.

⁵⁵² Prim. Mlinar, Turk 2016, 21, 40–44; Gerbec, Mlinar 2018, 47–48.

⁵⁵³ Mlinar, Gerbec 2011; Gerbec, Mlinar 2018, 54–62; Laharnar, Mlinar 2019.

⁵⁵⁴ Čadrg – Laze (Mlinar, Turk 2016, 40–44); Šentviška planota (Mlinar et al. 2018, kat. št. 40, 41); Tonovcov grad (Božič 2011, 252, sl. 6.12).

⁵⁴¹ Gl. prispevek Boruta Toškana v tej publikaciji.

⁵⁴² Dular, Tecco Hvala 2018, 9–145.

⁵⁴³ Prim. Gerbec, Mlinar 2018, 52.

⁵⁴⁴ Čadrg – Laze (Mlinar, Turk 2016, 40–44), Srpenica (Laharnar, Mlinar 2019).

⁵⁴⁵ Primerljiv pokop je znan na najdišču Döttenbichl na Bavarskem (Zanier 2016).

loških podatkov je mogoče sklepati, da je bilo to obdobje čas kulturne stagnacije in upada prebivalstva.

Nenaden razcvet gospodarskih in obrtnih dejavnosti je v Posočju čutiti v poznolatskem obdobju, tj. v stopnji Sv. Lucija IVa (LT D1), kar je razvidno iz bogatih zakopov poljedelskega in drugega orodja⁵⁵⁵ ter grobov s tovrstnimi najdbami.⁵⁵⁶ Na Repelcu je tipičen predstavnik tega časa grob R 14 s pridanim orodjem, pletenim nakitom in fibulo srednjelatske sheme v lokalni izvedbi (t. 20–21A). Fibule, ki se tedaj pojavijo, so izdelane po latenskih vzorih v lokalnih delavnicah. Najznačilnejši elementi lokalne noše so bronaste fibule vrste Idrija pri Bači (t. 43: 10, 11) in njim podobne različice (t. 44: 5), ki so se nosile do avgustejskega obdobja, prav tako so v uporabi lokalne obročaste fibule vrste Posočje (t. 44: 14). Steklene jagode iz rumene steklene paste v kombinaciji z modrimi in belimi nitkami izkazujejo navezanost na halštatsko tradicijo, medtem ko v okrasu s spiralnimi očesci (t. 70: 24–42; 71: 1–9) odsevajo keltski vzori.

Keltizacija je bolj vidna v oborožitvi. Ob tem kaže izpostaviti skupek povsem razbitega in sežganega orožja, ki je bilo na Repelcu razpršeno na okoli 4 m² veliki površini v spodnjem delu premešane plasti SE 3. Gre za do nerazpoznavnosti razlomljene odlomke nožnic (t. 52: 6–8; 53: 1, 2) in rezil mečev (t. 53: 3). Glede na fragmentarnost predmetov in dejstvo, da odlomki ne sodijo samo k enemu meču, menimo, da ne gre za ostaline poškodovanega latenskega bojevnškega groba, ampak za ritualno uničeno in odloženo orožje.⁵⁵⁷ Čeprav je bila večina latenskodobnih najdb odkritih v plasti SE 3 in žganinski jami, pa bi mlajšeželeznodobno grobišče na Repelcu, ki je v dobršni meri še neraziskano, lahko po drobnih najdbah postavili ob bok Idriji pri Bači, eponimnemu grobišču posoške latenske dobe.

Kljub elementom, ki nakazujejo delno "keltizacijo" Posočja, se zdi, da keltska navzočnost v teh krajih ni bila številčna. Prvi val "keltizacije" ali "latenizacije" je čutiti v času LT B2, kot kažeta najdišči Bizjakova hiša v Kobaridu in Srpenica,⁵⁵⁸ ki pa je morda segel le na območje severno od Kobarida. Drug poskus "keltizacije" tega prostora se zrcali v orožju, značilnem za stopnjo LT C, ki je bilo zakopano v Čadrgu in bi ga lahko interpretirali kot zakop

orožja "karnijskega" vojščaka.⁵⁵⁹ Težavnejša je razlaga sporadično odkritega keltskega orožja iz stopnje LT D1 na Mostu na Soči, Kobaridu, Tonovcovem gradu in Šentviški planoti ter v grobovih na Idriji pri Bači in Reki pri Cerknem.⁵⁶⁰ Ali lahko to orožje pripišemo keltskim vojščakom ali pa lokalnim posoškim bojevnikom, ki so prevzeli keltsko oborožitev, medtem ko so v nakitnih predmetih razvijali svoj lasten oblikovni izraz? Zgolj na osnovi materialnih ostalin ni mogoče opredeliti etnične pripadnosti prebivalcev Posočja. Zdi pa se zelo verjetno, da so keltski Karni v 2. in 1. stol. pr. n. št. obvladovali tudi ta prostor in se nato zlili z lokalnim prebivalstvom. Starogrški in rimski zgodovinopisci so prebivalstvo, ki je naseljevalo območje severno od Venetov, prištevali med Karne,⁵⁶¹ a ne v strogem smislu keltskih Karnov, prebivalcev Karnije, ampak kot etnično mešano prebivalstvo v širokem prostoru med Veneti, Noriki in Tavriski.⁵⁶² Na skromnejšo keltizacijo tega območja kaže tudi natančna jezikoslovna raziskava Luke Repanška o keltski dediščini v toponimiji jugovzhodnega alpskega prostora, v kateri ugotavlja, da je tovrstnih prežitkov keltske zapuščine izredno malo, v Posočju in zahodni Sloveniji sploh nič.⁵⁶³

Izkopavanja na Repelcu so razkrila tudi rimskodobne grobove, kar je prav tako novost, saj je bilo doslej znano le manjše grobišče iz rimske dobe na desnem bregu Idrije ob jugovzhodnem robu naselbine.⁵⁶⁴ Ti grobovi na Repelcu kažejo na ohranjanje tradicije pokopavanja na prostoru prazgodovinskega grobišča. Tudi v načinu pokopa in v obredju je videti močno lokalno komponento in neizrazito romaniziranost pokopanih. V žganih grobovih so bili večinoma le železni žeblički od obuval. Neznačilen za lokalno prebivalstvo pa je skeletni pokop, ki ga predstavlja grob R 43, v njem je bila pokopana oseba v italiski maniri z novcem in oljenko (t. 31A). Prav tako niso bili v rimskodobnem Posočju doslej znani pokopi vrste *bustum*, pri katerih je sežig pokojnika potekal nad izkopano grobno jamo in ne na grmadi, na katerega kaže grob R 17.⁵⁶⁵ Časovno opre-

⁵⁵⁹ Mlinar, Turk 2016, 44.

⁵⁶⁰ Prim. Idrija pri Bači, Reka pri Cerknem (Guštin 1991, T. 4: 1, 2, 37: 1, 2), Most na Soči (Marchesetti 1893, T. XXVI-II: 9), Kobarid (Marchesetti 1903, T. XVIII: 10, 20), Tonovcov grad (Božič 2011, 251–252), Šentviška planota (Mlinar et al. 2018, 49).

⁵⁶¹ Vedaldi Iasbez 1994, 229.

⁵⁶² Prim. Božič 1999b, 213; Šašel Kos 2010, 211–212.

⁵⁶³ Repanšek 2016, 249.

⁵⁶⁴ Rimsko grobišče (t. i. nekropola II) še ni objavljeno, izsledki pa bodo zagotovo prispevali nova spoznanja o romanizaciji Posočja. Po znanih podatkih so bili tudi tu nekateri žgani grobovi zelo podobni halštatskodobnim pokopom svetolucijske skupine (prim. Svolfšak, Žbona Trkman 1985, 87–89; Maggi, Žbona Trkman 2007, 68).

⁵⁶⁵ Bližnje primerjave za ta tip pokopa: Most na Soči – nekropola II (Svolfšak, Žbona Trkman 1985, 88), Vrhnika (Mulh, Černe 2018, 213, Sl. 3), Križišče pri Spodnjih Škofijah (Novšak, Bekljanov Zidanšek, Žerjal 2019).

⁵⁵⁵ Prim. Modrej (Guštin 1991, T. 45: 1–9), Vrhovlje (Božič 2007b, 225–235). Po navedbah kustosinje Tolminskega muzeja so bile v Modreju najdbe orodja odkrite 4 m globoko v grušču; bile so razpršene in ne na enem mestu v jami (Marija Rutar, dnevniški zapis z datumom 13. 10. 1967; hrani Tolminski muzej). Glede na to verjetno ne gre za "klasičen" poznolatski depo.

⁵⁵⁶ Idrija pri Bači, grob 1 itd. (Guštin 1991).

⁵⁵⁷ Prim. Gaspari 2007, 151–153; id. 2008, 33. Podobna situacija namerno odloženega razlomljenega latenskega orožja je znana s karnijskega najdišča Monte Sorantri (Righi 2001, 119–121; Donat, Righi, Vitri 2007, 100–108).

⁵⁵⁸ Prim. najdbe z območja Bizjakove hiše v Kobaridu (Mlinar, Gerbec 2011), Srpenice (Laharnar, Mlinar 2019).

deljive grobne celote z Repelca nakazujejo razpon od klavdijskega obdobja (gr. R 3) do konca 2. ali začetka 3. stoletja (gr. R 1). Rimskodobne najdbe iz žganinske jame pa segajo od zgodnjeavgustejskega obdobja do druge polovice 1. stoletja,⁵⁶⁶ med njimi so zastopani italški fibuli vrste Almgren 65 in Almgren 236a (*t. 36B*: 12, 13), del vojaškega pasu (*cingulum*) (*t. 37*: 12) ter italško keramično kuhinjsko posodje (*t. 40*: 16, 17). Na območju žganinske jame, ki jo lahko interpretiramo kot sežigališče in/ali tudi kot žgalnodaritveno mesto, so aktivnosti torej prenehale že v sredini 1. stoletja. Glede na to, da so žgani pokopi tudi s konca 2. ali začetka 3. stoletja, je mogoče domnevati, da je bilo sežiganje na tem mestu verjetno drugotnega pomena in da se je uporabljalo kot kultnodaritveni prostor za čaščenje prednikov, kar ne nazadnje kažejo tudi manj razbito in ožgano rimsko posodje in nakitni predmeti.

Nekoliko drugačno sliko razkrivajo najdbe v plasti SE 3, ki segajo od poznega avgustejskega obdobja do začetka 3. stoletja in nato (z manjšimi prekinitvami?) do konca 5. ali začetka 6. stol. n. št. Fibule vrste Alesia (*t. 45*: 1–3) in železen žebliček z obuvala (*t. 58*: 11) lahko pripišemo opravam rimskih pomožnih vojakov.⁵⁶⁷ Težje je interpretirati najdbe razbitega rimskega posodja, pa tudi steklenih jagod (*t. 47*: 8–12), ki v nasprotju s halštatskimi in latenskimi niso bile izpostavljene ognju. Lahko bi pripadale uničenim skeletnim grobovom, vendar ne žganih človeških kosti na raziskanem delu ni bilo. Lahko pa bi v njih videli darove, ki so jih domačini prinašali na prostor, kjer so bili pokopani njihovi predniki, kar bi pomenilo, da je lokalno prebivalstvo še do 5. ali 6. stoletja ohranjalo spomin nanje in na ta sveti prostor morda prinašalo darove. O rimskodobnih pokopih na območju prazgodovinskega grobišča poroča tudi Marchesetti.⁵⁶⁸ Na zakoreninjenost stare lokalne tradicije kaže tudi nedavno odkrit žgan grob na Lipičarjevem vrtu nedaleč stran od Repelca, ki je po najdbah datiran na konec 3. ali v 4. stoletje.⁵⁶⁹ Po videzu je bil grob enak železnodobnim iz svetolucijskih stopenj Sv. Lucija IIa in IIb, obdajale in prekrivale so ga lapornate plošče, le da

je močna žganina s slabše sežganimi človeškimi kostmi prekrivala grobno jamo prav do vrha.

Na Repelcu so bili na vrhu plasti SE 3 odkriti tudi odlomki vzhodnosredozemske amfore LRA 1 (*t. 62*: 1), ki so značilne za 5. in 6. stoletje. Zaradi pogostih znakov in napisov s krščansko motiviko na njih se domneva, da so vsebovale vino za evharistijo.⁵⁷⁰

Ob tem kaže izpostaviti še odkritje jame R 9 s keramičnima loncema, datirano v zgodnesrednjeveško obdobje.⁵⁷¹ Čeprav v njej ni bilo človeških kostnih ostankov, pa bi dobra ohranjenost posodic in lega znotraj grobišnega prostora po mnenju nekaterih strokovnjakov za to obdobje govorili v prid domnevi, da gre za ostanek pogrebnega kulta.⁵⁷² Andrej Pleterski ugotavlja, da se preproste, večinoma prostoročno narejene posode v parih (večje in manjše podobne oblike), pojavljajo v žganih grobovih na ozemljih, ki so jih v tem času naseljevali Slovani. To bi pomenilo, da so tudi prvi slovanski prišleki v Posočju svoje grobišče uredili prav na mestu, ki je bilo po staroselski tradiciji sveto in je bilo namenjeno pokopavanju. Grobišče in (poganski) sveti prostor sta bila poškodovana oziroma uničena domnevno ob koncu rimske dobe ali v začetku zgodnjega srednjega veka, kakor smo lahko ugotovili iz stratigrafije in po drugih indicijah.⁵⁷³

Odkritja na Repelcu kažejo, da je imel ta prostor posebno vlogo ne le v mladohalštatski dobi, temveč tudi v latenski in rimski pa tudi v zgodnjem srednjem veku. Njegova naravna lega na najnižji rečni terasi, v bližini kanjanskega izliva Idrijce v Sočo je vsekakor izjemna. Danes terasa sicer ne izstopa izraziteje iz okolja, a je bilo še do leta 1938 drugače, ko je pod Repelcem tekla reka Idrijca v ozkem, več kot 25 m globokem kanjonu (*sl. 20* in *64*).⁵⁷⁴ Verjetno je bila v prazgodovini in poznejših arheoloških obdobjih prav na tem mestu vzpostavljena premostitev čez reko Idrijco. Novejša odkritja na Mostu na Soči z novimi podatki in najdbami tako pomembno dopolnjujejo doslej znano arheološko podobo tega kraja in bogatijo dosedanja spoznanja o procesih v arheoloških dobah v Posočju.

⁵⁶⁶ Gl. poglavje Sežigališče (*ustrinum*) in/ali žgalnodaritveno mesto.

⁵⁶⁷ Prim. Gaspari 2008, 42.

⁵⁶⁸ Marchesetti 1893, 321.

⁵⁶⁹ Mlinar 2017, 41.

⁵⁷⁰ Prim. Modrijan 2011, 149, 150; ead. 2014, 55.

⁵⁷¹ Mlinar 2002a, 22, sl. 13; Knific 2004, 19–20.

⁵⁷² Prim. Sekelj Ivančan, Tkalčec 2006, 181, sl. 3, 26; Pleterski 2008, 33.

⁵⁷³ Gl. tu poglavje o premešani kulturni plasti SE 3.

⁵⁷⁴ Idrijca se je v Sočo tedaj izlila na nadmorski višini 124 m (Rutar 1882, 289), nadmorska višina nižjega dela izravnave na Repelcu pa je približno 155 m.

